

ENHANCING THE EFFECTIVENESS OF EDUCATION THROUGH MULTIMEDIA

Habibullayeva Nodiraxon

Student of Non-State Higher Educational Institution

University of Economic and Pedagogy

Abstract

This article analyzes the theoretical and practical aspects of using multimedia in education. The role of multimedia technologies in improving the quality of education, improving students' knowledge acquisition, independent thinking and development of digital competencies is highlighted. The pedagogical possibilities of using multimedia tools, their impact on the effectiveness of teaching and their importance in improving the modern educational environment are scientifically based. The results of the study indicate that the methodologically correct use of multimedia tools is one of the most important factors for increasing the effectiveness of education.

Keywords: Multimedia tools, teaching effectiveness, information and communication technologies, digital learning, interactive learning, e-learning resources, pedagogical technologies, innovative learning, digital competence, learning process.

Introduction

Annotatsiya.

Mazkur maqolada multimedia vositalaridan ta'lim jarayonida foydalanishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilingan. Multimedia texnologiyalarining ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirish darajasini yaxshilash, mustaqil fikrlash va raqamli kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, multimedia vositalarini qo'llashning pedagogik imkoniyatlari, ularning ta'lim samaradorligiga ta'siri hamda zamonaviy ta'lim muhitini takomillashtirishdagi ahamiyati ilmiy asoslangan. Tadqiqot natijalari multimedia vositalaridan metodik jihatdan to'g'ri foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri ekanligini ko'rsatadi.

Kalit soʻzlar: multimedia vositalari, ta'lim samaradorligi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, raqamli ta'lim, interaktiv ta'lim, elektron ta'lim resurslari, pedagogik texnologiyalar, innovatsion ta'lim, raqamli kompetensiya, oʻquv jarayoni.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi oʻquv jarayonini tashkil etishning yangi yondashuvlarini talab etmoqda. Xususan, multimedia vositalaridan foydalanish ta'lim sifati va samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Matn, audio, video, animatsiya, grafika va interaktiv elementlarni oʻzida mujassam etgan multimedia texnologiyalari oʻquv materiallarini tushunarli, qiziqarli hamda samarali oʻzlashtirish imkonini yaratadi. Natijada oʻquvchilarning bilim olishga boʻlgan qiziqishi ortib, ularning mustaqil fikrlash, tahlil qilish va amaliy koʻnikmalarini rivojlantirish uchun qulay sharoit vujudga keladi.

Zamonaviy ta'limning asosiy maqsadi nafaqat nazariy bilimlarni yetkazish, balki ta'lim oluvchilarda zarur kompetensiyalarni shakllantirishdan iborat. Ushbu maqsadga erishishda multimedia vositalari an'anaviy ta'lim usullarini boyitib, oʻqituvchi va ta'lim oluvchi oʻrtasidagi oʻzaro hamkorlikni yangi bosqichga olib chiqadi. Ayniqsa, elektron taqdimotlar, videodarslar, virtual laboratoriyalar, interaktiv platformalar hamda masofaviy ta'lim resurslaridan foydalanish oʻquv jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.¹

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan oqilona foydalanish davlat siyosatining ustuvor yoʻnalishlaridan biri hisoblanadi. Shu sababli multimedia vositalarini ta'lim jarayoniga keng joriy etish, ulardan samarali foydalanish usullarini takomillashtirish hamda ularning pedagogik imkoniyatlarini ilmiy jihatdan asoslash dolzarb masalalardan biridir.

Mazkur maqolaning maqsadi multimedia vositalarining ta'lim jarayonidagi oʻrni va ahamiyatini tahlil qilish, ularning ta'lim samaradorligini oshirishdagi pedagogik imkoniyatlarini yoritish hamda amaliy qoʻllash boʻyicha ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqishdan iborat.

¹ Azizxoʻjayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Oʻqituvchi, 2016.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi

Multimedia vositalaridan ta'lim jarayonida foydalanish masalasi pedagogika, axborot texnologiyalari va ta'lim metodikasi yo'nalishlarida keng o'rganilgan ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ilmiy tadqiqotlarda multimedia texnologiyalarining o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirish darajasi, o'quv motivatsiyasi hamda mustaqil ta'lim kompetensiyalarini rivojlantirishdagi ahamiyati alohida ta'kidlanadi. Tadqiqotchilar multimedia vositalarining matn, grafika, audio, video va animatsiyani uyg'un holda taqdim etishi ta'lim mazmunini yanada tushunarli va qiziqarli qilishini, buning natijasida o'quv materiallarini eslab qolish va amaliyotda qo'llash ko'rsatkichlari ortishini qayd etganlar.²

Pedagogik adabiyotlarda multimedia vositalarini qo'llash ta'limning interfaolligini oshirish, individual yondashuvni ta'minlash, vizual va eshitish orqali axborotni samarali qabul qilish hamda o'quvchilarning kreativ va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning muhim omili sifatida baholanadi³. Shuningdek, elektron ta'lim platformalari, virtual laboratoriyalar, videodarslar va interaktiv taqdimotlardan foydalanish ta'lim jarayonining sifatini oshirish, o'quv vaqtini tejash hamda murakkab mavzularni sodda va tushunarli tarzda yoritishga xizmat qilishi ilmiy manbalarda asoslab berilgan.

Mazkur tadqiqotda ilmiy bilishning tahlil va sintez, qiyosiy tahlil, umumlashtirish hamda tizimli yondashuv metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot davomida multimedia vositalarining ta'lim samaradorligiga ta'siri bo'yicha mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlar, elektron ilmiy ma'lumotlar bazalaridagi maqolalar hamda normativ-huquqiy hujjatlar o'rganildi va tahlil qilindi. Shuningdek, mavjud ilmiy qarashlar qiyosiy tahlil qilinib, multimedia texnologiyalarining ta'lim jarayonidagi pedagogik imkoniyatlari va ulardan samarali foydalanish yo'llari umumlashtirildi.

Tadqiqot metodologiyasining asosini kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillari hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ta'lim jarayoniga integratsiyalash konsepsiyasi tashkil etadi. Mazkur metodologik yondashuv multimedia vositalaridan foydalanish orqali ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning bilish faolligini kuchaytirish va zamonaviy ta'lim muhitini takomillashtirish imkoniyatlarini ilmiy jihatdan asoslashga xizmat qiladi.

² Sayidahmedov N. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2017.

³ Bates A. W. Teaching in a Digital Age: Guidelines for Designing Teaching and Learning. 2nd ed. – Vancouver: Tony Bates Associates Ltd., 2022.

Natija va nazariya

Tadqiqot natijalari multimedia vositalaridan ta'lim jarayonida tizimli foydalanish o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirish darajasini oshirish, o'quv mashg'ulotlariga bo'lgan qiziqishini kuchaytirish hamda darslarning interaktivligini ta'minlashini ko'rsatdi. Multimedia texnologiyalari yordamida o'quv materiallarini matn, tasvir, audio, video va animatsiyalar bilan uyg'un holda taqdim etish murakkab mavzularni sodda va tushunarli tarzda yoritish imkonini beradi. Natijada o'quvchilarning mavzuni anglash, tahlil qilish va amaliyotda qo'llash ko'nikmalari rivojlanadi.

Multimedia vositalaridan foydalanish o'qituvchi faoliyatining samaradorligini ham oshiradi. Elektron taqdimotlar, videodarslar, interaktiv testlar va virtual ta'lim platformalari darslarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish imkonini yaratadi. Bu esa o'quv jarayonida vaqtni tejash, ta'lim resurslaridan oqilona foydalanish hamda o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda differensial yondashuvni amalga oshirishga xizmat qiladi.

Nazariy jihatdan multimedia vositalari konstruktivistik ta'lim yondashuvi, kompetensiyaviy ta'lim modeli hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ta'limga integratsiyalash konsepsiyalariga asoslanadi.⁴ Mazkur yondashuvlarga ko'ra, ta'lim oluvchi bilimni tayyor shaklda qabul qilmaydi, balki turli axborot manbalari va interaktiv vositalar orqali mustaqil ravishda egallaydi, tahlil qiladi va amaliyotda qo'llaydi. Multimedia vositalari aynan shu jarayonni samarali tashkil etishga xizmat qiladi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, multimedia vositalarining samarali qo'llanilishi ta'lim sifati va samaradorligini oshirish bilan bir qatorda, o'quvchilarning axborot bilan ishlash kompetensiyasi, raqamli savodxonligi, muloqot madaniyati hamda ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi. Shu sababli ta'lim muassasalarida zamonaviy multimedia texnologiyalaridan foydalanish bo'yicha moddiy-texnik bazani mustahkamlash, pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish hamda elektron ta'lim resurslarini kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Olingan natijalar multimedia vositalaridan maqsadli va metodik jihatdan to'g'ri foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri ekanligini tasdiqlaydi. Ularning o'quv jarayoniga keng joriy etilishi ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqish, zamonaviy kompetensiyalarga ega mutaxassislarni tayyorlash

⁴ Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O'qituvchi, 2016.

hamda raqamli ta'lim muhitini rivojlantirish uchun mustahkam ilmiy-amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Muhokama

Multimedia vositalarining ta'lim jarayoniga joriy etilishi zamonaviy pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llash imkoniyatlarini kengaytiradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, multimedia vositalaridan maqsadli foydalanilgan darslarda o'quvchilarning mavzuga bo'lgan qiziqishi ortadi, bilimlarni o'zlashtirish darajasi yaxshilanadi hamda ta'lim jarayoni yanada interaktiv tus oladi. Ayniqsa, audio, video, animatsiya va interaktiv taqdimotlardan foydalanish murakkab mavzularni sodda va tushunarli tarzda izohlash imkonini beradi.

Multimedia texnologiyalaridan foydalanishning samaradorligi nafaqat texnik vositalarning mavjudligi, balki pedagogning raqamli kompetensiyasi va metodik tayyorgarligiga ham bevosita bog'liq. Agar multimedia vositalari dars maqsadi va mazmuniga mos ravishda tanlanmasa yoki ulardan faqat namoyish qilish vositasi sifatida foydalanilsa, kutilgan natijaga erishish qiyinlashadi. Shu sababli multimedia vositalari zamonaviy pedagogik metodlar bilan uyg'un holda qo'llanilgandagina yuqori samaradorlikni ta'minlaydi.

Tahlillar multimedia vositalari masofaviy va aralash ta'lim shakllarida ham muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi. Elektron ta'lim platformalari, videokonferensiyalar, virtual laboratoriyalar va interaktiv testlar ta'lim oluvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish, bilimlarni nazorat qilish hamda o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi samarali muloqotni yo'lga qo'yishga xizmat qiladi.

Biroq multimedia vositalarini joriy etish jarayonida ayrim muammolar ham uchraydi. Jumladan, ayrim ta'lim muassasalarida texnik jihozlarning yetarli emasligi, internet tezligining pastligi, sifatli elektron ta'lim resurslarining cheklanganligi hamda pedagoglarning raqamli texnologiyalardan foydalanish bo'yicha malakasi yetarli darajada shakllanmaganligi multimedia vositalaridan to'liq foydalanishga to'sqinlik qilishi mumkin. Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, pedagoglarning malakasini muntazam oshirish hamda zamonaviy elektron o'quv resurslarini yaratishga alohida e'tibor qaratish zarur.

Umuman olganda, multimedia vositalaridan oqilona va metodik jihatdan asoslangan holda foydalanish ta'lim samaradorligini oshirish, ta'lim oluvchilarning bilim,

ko'nikma va kompetensiyalarini rivojlantirish hamda raqamli ta'lim muhitini takomillashtirishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari multimedia vositalaridan ta'lim jarayonida samarali foydalanish ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri ekanligini ko'rsatdi. Multimedia texnologiyalarining matn, tasvir, audio, video va interaktiv elementlarni uyg'unlashtirishi o'quv materiallarini tushunarli va qiziqarli shaklda taqdim etish imkonini yaratadi. Bu esa ta'lim oluvchilarning bilimlarni o'zlashtirish darajasini oshirish, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish hamda o'quv jarayonidagi faolligini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Multimedia vositalaridan foydalanishning samaradorligi, avvalo, ularni pedagogik maqsadlarga muvofiq tanlash va metodik jihatdan to'g'ri qo'llashga bog'liq. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish o'qituvchi faoliyatini takomillashtirish, o'quv jarayonini individuallashtirish hamda ta'lim resurslaridan samarali foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Shu bilan birga, multimedia vositalaridan to'laqonli foydalanish uchun ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini muntazam rivojlantirish va sifatli elektron ta'lim resurslarini yaratish zarur. Mazkur yo'nalishlarda amalga oshiriladigan chora-tadbirlar ta'lim sifatini oshirish, raqamli ta'lim muhitini rivojlantirish hamda zamonaviy bilim va kompetensiyalarga ega raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashga xizmat qiladi.

Kelgusida multimedia vositalarining sun'iy intellekt, virtual va kengaytirilgan reallik texnologiyalari bilan integratsiyalashuvi ta'lim jarayonining samaradorligini yanada oshirish, shaxsga yo'naltirilgan ta'limni rivojlantirish hamda innovatsion pedagogik yondashuvlarni amaliyotga keng joriy etish uchun muhim ilmiy-amaliy istiqbollarni yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash to'g'risidagi Farmoni. – Toshkent, 2020.

3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining ta’lim tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirishga oid me’yoriy-huquqiy hujjatlari.
4. Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O‘qituvchi, 2016.
5. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste’dod, 2018.
6. Sayidahmedov N. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2017.
7. Mayer R. E. Multimedia Learning. 3rd ed. – New York: Cambridge University Press, 2021.
8. Clark R. C., Mayer R. E. e-Learning and the Science of Instruction: Proven Guidelines for Consumers and Designers of Multimedia Learning. 5th ed. – Hoboken: Wiley, 2023.
9. Bates A. W. Teaching in a Digital Age: Guidelines for Designing Teaching and Learning. 2nd ed. – Vancouver: Tony Bates Associates Ltd., 2022.
10. UNESCO. ICT Competency Framework for Teachers. Version 3. – Paris: UNESCO, 2018.